

УДК 330.117(477)+(061.1ЄС):658(045)

Ричка М.А.

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри міжнародних економічних відносин та бізнесу
Інституту міжнародних відносин
Національного авіаційного університету

Шваюк Ю.Е.

студентка
Інституту міжнародних відносин
Національного авіаційного університету

РЕГУЛЮВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ: ДОСВІД ЄС

Стаття присвячена питанням регулювання підприємництва в Україні та його розвитку в рамках підписання Асоціації із Європейським Союзом. Розглянуті аспекти корегування політики уряду в усіх галузях, зокрема, підприємництва, у сучасних умовах інтеграційних процесів. Проаналізовано системи регулювання підприємницької діяльності ЄС та України, й узагальнені рекомендації із досвіду європейських країн для нашої держави.

Ключові слова: регулювання підприємницької діяльності, суб'єкти підприємництва, система оподаткування, підтримка малого підприємництва, система оподаткування, антимонопольна діяльність.

Рычка М.А., Швайчук Ю.Э. РЕГУЛИРОВАНИЕ ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА В УКРАИНЕ: ОПЫТ ЕС

Статья посвящена вопросам регулирования предпринимательства в Украине и его развития в рамках подписания Ассоциации с Европейским Союзом. Рассмотрены аспекты корректировки политики правительства во всех сферах, в том числе предпринимательства, в современных условиях интеграционных процессов. Проанализированы системы регулирования предпринимательства в ЕС и Украины, и подытожены рекомендации из опыта европейских стран для нашего государства.

Ключевые слова: регулирование предпринимательской деятельности, субъекты предпринимательства, поддержка малого предпринимательства, система налогообложения, антимонопольная деятельность.

Rychka M.A., Shvaiiuk Y.E. ENTREPRENEURSHIP REGULATION IN UKRAINE: EU EXPERIENCE

The article is dedicated to a question of entrepreneurship regulation in Ukraine and its development amid signing the Association with the European Union. There are considered some aspects of correcting government policy in all spheres, including the entrepreneurs, due to current integration conditions. There are also analyzed entrepreneurship regulation systems in the EU and Ukraine, and there are concluded recommendations according to European countries' experience for our state.

Keywords: Entrepreneurship regulation, entrepreneurship entities, small entrepreneurs support, tax system, antimonopoly activity.

Постановка проблеми. Однією з головних детермінант розвитку ринкової економіки є підприємництво, яке, в свою чергу, формує середній клас суспільства. Успішний розвиток підприємства покладено в основу соціально-економічної моделі ЄС. Малі та середні підприємства виступили стимулом розвитку конкуренції в європейській економіці, змушуючи великі компанії поліпшити ефективність й упроваджувати нові технології. В межах ЄС підприємці вважаються каталізаторами ринкової економіки, які надають суспільству робочі місця, забезпечують достатній рівень життя та широкий вибір товарів для споживачів. Недосконалість виявляється у проблемах негативних наслідків – забруднення навколишнього середовища, безмірне використання ресурсів, що не відновлюються, орієнтація лише на збут чи експорт тощо. Велика кількість європейських підприємств можуть вважатися світовими гравцями на галузевих ринках, деякі залучені до зовнішньої торгівлі або мають зв'язки з іншими країнами.

Задля динамічного розвитку економіки необхідно функціональна сукупність різних бізнес структур (малого, середнього та великого підприємництва), які взаємодоповнюють одна одну. Тому необхідно вагомо оцінити значення підприємництва для прискорення економічного росту, розвитку інновацій, подолання бідності, росту реальних доходів громадян, зменшення безробіття, підвищення рівня життя населення тощо. Нині рівень розвитку та частка малого підприємництва в Україні досить низькі у порівнянні з країнами ЄС, а резерви та потенціал досить великі. Враховуючи важливість цього сектору

економіки, складні, суперечливі та мінливі процеси його становлення постає необхідність дослідження стану та тенденцій розвитку підприємництва в Україні та ЄС задля поліпшення національного сектору, з примірянням досвіду європейських країн.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед вітчизняних дослідників, що займаються науково-теоретичними дослідженнями ролі й необхідності розвитку підприємництва варто назвати О. Барановського, З. Варналія, А. Кисельова, Н. Шлафмана, З. Ватаманюка, Н. Йолкіну, Ю. Ольвінську, В. Корнеева, С. Реверчука та ін. Окремі питання зі створення умов розвитку підприємництва розглядалися у наукових працях вітчизняних учених-економістів: Л. Безчасного, В. Бородюка, В. Гейца, В. Голікова, І. Лукінова, В. Новікова та ін.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). В Україні регулювання підприємницької діяльності знаходиться не на високому рівні, здійснюється воно неефективно. Головний принцип знаходження доцільного рівня втручання держави у справи підприємницького сектора до уваги не береться. Умови для розвитку підприємництва несприятливі взагалі, особливо у світлі останніх подій. Явною тенденцією стає зменшення кількості підприємств та падіння основних показників тих, що залишаються ще на плаву. Але, підписавши Асоціацію із Євросоюзом і плануючи подальшу інтеграцію, в Україні необхідно розвивати підприємництво та систему його регулювання, враховуючи досвід країн – членів ЄС. Саме тому вважаємо, що формування теоретичних та практичних засад розвитку

вітчизняного підприємництва в найближчі роки буде однією з найбільш актуальних проблем дослідження.

Виклад основного матеріалу дослідження. Із моменту формування основ Європейського Союзу зверталася увага на здійснення підприємницької діяльності. Відповідно до Римських угод 1957 р., важливого значення набули принципи свободи руху товарів, робочої сили та капіталу. Визначалося також, що підприємницькою діяльністю дозволяється займатися фізичним та юридичним особам, зареєстрованим на території однієї із держав – членів ЄС, але із умовою, що така діяльність матиме відшкодувальний характер. Тобто очікувалася певна прибутковість від ведення підприємництва, що мало принести економічні вигоди для держави [1, с. 26].

У 1992 р. під час укладання Маастрихтських угод було зазначено про можливість підприємців вільно пересуватися і організувати діяльність юридичних осіб. В Європейському Союзі регулювання підприємницької діяльності здійснює для того, щоб: юридичні особи могли вільно засновуватися, легко відкривати свої субпідприємства на території ЄС; учасники і кредитори підприємств мали однаковий рівень захисту з боку держави; зняти відмінності між державами-членами, щоб полегшити діяльність транс'європейських компаній; спонукати підприємців та підприємства з різних держав Євросоюзу до тісної співпраці [2].

Важливе місце для регулювання підприємництва у ЄС посідає нормативно-правова база. Вона представлена конкурентним та корпоративним правами, податковим та антимонопольним правами, безліччю угод і договорів між країнами – учасницями Союзу, директивами та регламентами, що стосуються питання здійснення підприємницької діяльності. Хоча існують загальні умови регулювання підприємництва у Європейському Союзі, кожна країна-член визначає для себе найважливіші аспекти та здійснює регулювання підприємницької діяльності окремо від інших. Наприклад, у Швеції провідним є планування розвитку, в основі якого лежить аналіз інтересів і підприємств, і профспілок, і уряду. Нідерландці прогнозують свою подальшу підприємницьку діяльність, де співставляють державний бюджет, поточні програми та стан економіки. Уряд Італії прикладає більше зусиль, за рахунок державних інвестицій і фінансової допомоги, для регулювання тих підприємств, які є стратегічно важливими: енергетика, транспорт, комунікації тощо [3, с. 130–132].

Особлива роль у регулюванні підприємництва кожної держави належить податковій політиці. За її допомогою можна як обмежувати діяльність підприємців чи підприємств, так і стимулювати. Для Великої Британії характерне використання прогресивного оподаткування. Тобто чим більший розмір підприємства і обсяг його прибутку, тим більший відсоток у вигляді податку воно має сплатити, із малими компаніями навпаки. Це заохочує розвиток малого підприємства. Франція, яка використовує податкову систему, робить великі вклади у НТП та збільшення обсягів експорту. До того ж існують пільги для новостворених акціонерних товариств. Наприклад, у перші два роки вони не сплачують податки взагалі, але на третій рік – 25% прибутку, на четвертий – 50% і т. д. Обов'язок сплати податків лягає на всі організації, які певним чином експлуатують будь-які ресурси та мають вигоду із цього. До них відносяться не лише приватні підприємства чи бізнес-структури, а також державні установи і комунальні організації тощо [4]. Залежно від того, чим займається підприємство, податкова ставка може варіюватися (табл. 1).

Таблиця 1
Система оподаткування підприємств
різного спрямування у Франції

Податкова ставка	% від чистого прибутку	Характеристика
Для більшості підприємств	33,33	Базова
Для компаній, які реалізують нафту і газ	50	підвищена
Для сільськогосподарських ферм	20,9	занижена
Для фірм, що користуються землею	20,9	занижена
Для фірм, що проводять операції із цінними паперами	20,9	занижена

Джерело: побудовано автором за даними [4]

Процес обкладання податком у Німеччині розглядається як один із найдоцільніших. Тут має місце корпоративний податок, який накладається у поєднанні з податком на дохід від реалізації капіталу і від виплати дивідендів чи відсотків. Варто згадати систему заліків: частину податку сплачує фірма, а частину – учасники цієї фірми – при цьому подвійного оподаткування не здійснюється [4].

Розвиток малого підприємництва при підтримці з боку держав з кожним роком зростає, оскільки він є частиною механізму вироблення доданої вартості та ВВП держав. Торгівля, будівництво та сфера харчування – ті галузі, де малі підприємства прижилися найкраще у ЄС. Регулюванням та фінансуванням малих підприємств у Німеччині займаються спеціально створені торгово-промислові палати. Для Іспанії характерним є створення програм розвитку окремих підприємств, звичайно, за підтримки уряду [5].

Іншим аспектом регулювання підприємництва є боротьба із монополією та запровадження конкурентних умов на ринку. Якщо проаналізувати антимонопольне право Європейського Союзу, то можна побачити, що монополія дозволяється. Хоча не вважається легальним те, що підприємство бере на себе більше повноважень, ніж йому дозволено, чи взагалі нехтує положенням інших на ринку. Для економічного розвитку картель має позитивне значення, але він має бути зареєстрований у спеціальних для цього органах (наприклад, у Німеччині – Федеральне управління картелів) [6].

Щодо України, то основним документом, який регулює підприємницьку діяльність, є Закон України «Про підприємництво». Відповідно до нього, «підприємці мають право без обмежень приймати рішення і здійснювати самостійно будь-яку діяльність, що не суперечить чинному законодавству». У ньому визначено ряд обмежень, що накладаються на підприємців. Також зазначено про роль держави і напруги її регулювання, особливо щодо виникнення монополії та зникнення конкуренції. Важливою частиною регулювання підприємництва в Україні, так як і в Великобританії, Німеччині чи будь-якій іншій країні, є підтримка малого та середнього підприємництва. Але реальних наслідків поки що непомітно [7].

Відповідно до Закону України «Про оподаткування прибутку підприємств і організацій», резиденти та нерезиденти, які займаються підприємством, зобов'язані сплачувати за це податки, у принципі так само, як в країнах – членах ЄС. Основними податковими ставками тут є такі: податок на прибуток підприємств – 19%; податок на доходи фізичних осіб – 15% (17%); єдиний соціальний вне-

сок – від 36,76% до 49,7% із фонду оплати праці для роботодавця, 3,6% від фонду нарахованої зарплати – для працівника.

Щось схоже до французької підтримки підприємства існує в Україні у формі спрощеної податкової системи, яка складається із 4 груп, за допомогою якої можуть оподатковуватися як фізичні, так і юридичні особи (табл. 2) [8].

Таблиця 2
Спрощена система оподаткування

№	Ставка податку, %	Обсяг доходу	Характеристика групи (підприємств)
1	1–10	<150 тис. грн.	Праця найманих осіб не використовується. Здійснюється роздрібний продаж товарів. Надаються побутові послуги.
2	2–20	< 1 млн. грн.	Праця до 10 найманих осіб використовується. Надаються послуги. Здійснюється виробництво продукції. Торгівля товарами.
3	3+ПДВ, 5-ПДВ	<3 млн. грн.	Працює до 20 найманих осіб.
4	3+ПДВ, 5-ПДВ	<5 млн. грн.	Працює в середньому до 50 робітників.

Джерело: побудовано автором за даними [8]

Регулювання національної підприємницької діяльності для підтримки конкурентних умов її здійснення покладено на Антимонопольний комітет України (АКУ). У 2014 р. основна діяльність контролю АКУ була спрямована на стратегічно важливі для держави та добробуту населення сфери діяльності, такі як: житлово-комунальні підприємства, паливно-енергетичний комплекс, охорона здоров'я. Проводилися різноманітні перевірки та дослідження різного роду підприємств, на меті яких було виявлення порушень антимонопольного законодавства чи недотримання конкуренції, особливо увагу привертала проблеми енергетичного ринку України та його природних монополій [9]. Порівняно із 2013 р. діяльність АКУ значно активізувалася та стала ефективнішою, а кількість скарг розглянутих заяв зменшилась в рази (табл. 3).

Таблиця 3
Характеристика діяльності АКУ

Показник / Рік	2013	2014
Загальна кількість заяв та скарг	7 902	4 525
Загальна кількість проведених перевірок	893	217
Кількість припинених порушень	7 704	5 341

Джерело: побудовано автором за даними [9]

Вітчизняний уряд намагається підтримувати підприємство, та все ще існують нагальні проблеми, які потрібно вирішувати. Упорядкування регулювання підприємницької діяльності з правового боку, його ефективність на чолі з державою потребують доопрацювання. Практично повністю відсутня матеріально-технічна, перш за все фінансова підтримка малого бізнесу, система гарантій і страхування кредитно-інвестиційних ризиків. Також простежується проблемність доступу до ресурсів, особливо фінансових (високі відсоткові ставки і вимоги значної застави), не встановлено належних взаємозв'язків між великим та малим підприємством. До того ж

спостерігається нерівномірний розвиток малого підприємства на території нашої країни, що витікає із нестабільної економічної та політичної ситуації [10].

Незважаючи на численні закони про оподаткування та розвиток спрощеної системи розрахунку податків, цей механізм загалом є недієвим у регулюванні підприємництва. Раціональна система для оподаткування суб'єктів підприємства має бути створена, особливо для малих підприємств, яка буде спрямована на сприяння динамічного розвитку нових підприємств та ефективного добросовісного функціонуванню, які вже діють. Хоча в Україні існують, відповідно, уповноважені установи, які здійснюють нагляд за підприємницькою діяльністю та її регулювання, все ж таки було б доцільно переглянути їх список та перелік повноважень. До того ж всі терміни і поняття у законодавчих актах є розмитими і часто не співпадають із міжнародним правом. Тому із метою ефективного функціонування суб'єктів підприємницької діяльності варто удосконалити та законодавчо закріпити терміни і кількість перевірок підприємців протягом року, обґрунтувати їх необхідність та важливість [11].

Для подальшої інтеграції до Європейського Союзу нашої державі необхідно вирішити питання регулювання підприємства, особливо щодо ролі держави у цьому секторі та шляхів здійснення. Для цього було б доцільно скористатися досвідом самих європейських держав, адже немає сенсу рівнятися на, припустимо, азійські країни і у той же час прагнути до європейських стандартів. Це можуть бути методи суверенізації економіки та проведення процесів приватизації: спрощення процедур відкриття, реєстрації та закриття підприємств; окреслення меж приватної власності; чітке формулювання та розподіл права власності; галузева й виробнича реформи; ліквідація монополій.

Наступним завданням перед Україною постає зміна та удосконалення законодавчої бази. Необхідно переглянути законодавство ЄС та країн – членів Євросоюзу, проаналізувати закони, конвенції, протоколи та інші акти в галузі підприємницької діяльності та її регулювання. Велика увага має бути приділена інформації, якими органами здійснюється згадане регулювання, що відбувається при невиконанні відповідних законів на практиці.

Для нашої країни характерним є значна концентрація не лише природних монополій, а й штучних. Тому однією із проблем постає проблема монополії та підтримки конкурентних умов економічної діяльності. Потрібно удосконалити законодавчу базу, а також створити спеціальні органи, які б здійснювали періодичні перевірки, регулювали частки ринку підприємств та загалом (наскільки це можливо) не допускали б явище монополізації [12].

Незадовільний стан регулювання економіки, а особливо підприємницької діяльності, у формі податкової політики, бюджетно-видаткового контролю, монетарного контролю призводить до незадовільного стану економічного розвитку. Щодо податкової системи, то країнам можна було б перейняти досвід Німеччини, оподаткування якої вважається найкращим з-поміж інших країн. Але високі податки та 4-рівнева їх система може стати на початкових кроках проблемою саме для підприємств. Тому для новостворених підприємницьких суб'єктів доцільно було б ввести певні пільги, як у Франції чи Великобританії. Непоганою також є пропорційна система оподаткування, яка ґрунтується на розмірах прибутків підприємств.

Актуальним має стати питання планування та розробки прогнозів, також створювати можливі стратегії розвитку, прогнозувати майбутні цифри та показники. Саме організація проведення аналізу, планування і прогнозування має бути запозичена Україною, як видно з практики, вона є досить дієвою.

Висновки з даного дослідження. Вітчизняний рівень розвитку підприємництва значно відстає від європейських стандартів. Сучасній Україні необхідно максимально сприяти і створювати умови з боку влади для успішного розвитку підприємництва, що сприятиме вирішенню соціальних проблем та економічному росту України. Підприємство України має стати потужним інструментом економічного і соціального розвитку держави, а для цього необхідно знайти оптимальні методи впровадження альтернативних систем оподаткування, створювати інвестиційні та фінансово-кредитні механізми підтримки, впровадити виважену регуляторну політику, де матимуть місце й заохочення конкуренції, й прозорі правила.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. The Euratom Treaty Consolidated Version (Consolidated Version of the Treaty Establishing the European Atomic Energy Community) // Publishing office of the European Union. – March, 2010. – P. 26. – 112 p. – EN.
2. Корпоративне право Європейського Союзу: загальна характеристика правового регулювання юридичних осіб в Євросоюзі [Електронний ресурс]. Режим доступу : http://pidruchniki.com/1151040948558/pravo/korporativne_pravo_yevropeyskogo_soyuzu.
3. Шлафман Н.Л. Механізми регулювання розвитку підприємницького сектору : монографія / Н.Л. Шлафман // Ін-т пробл. ринку та екон.-екол. дослідж. НАН України. – Херсон : ХНТУ, 2010. – 284 с.
4. Офіційний портал Державної фіскальної служби України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://sfs.gov.ua>.
5. Малий бізнес: зарубіжний досвід / Актуально // Технопарк «Ремзавод». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.remzavod.biz/e9.html>.
6. Ватаманюк, З.Г. Економічна теорія: макро- і мікроекономіка : [навч. посіб.] / З.Г. Ватаманюк [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://buklib.net/books/30488/>.
7. Закон України «Про підприємство». Редакція від 21.07.2012 р.
8. Система оподаткування України / Для інвестора // Інвестиційний портал Львівської області [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.invest-lvivregion.com/система_оподаткування_ua_291cms.htm.
9. Офіційний сайт Антимонопольного комітету України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.amc.gov.ua>.
10. Йолкіна Н.О. Державне регулювання підприємницької діяльності / Н.О. Йолкіна. – 2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.kbu.ua/kharkov.ua/e-book/conf/2013-4/doc/1/06.pdf>.
11. Ольвінська Ю.О. Основні напрями підвищення ефективності функціонування суб'єктів підприємницької діяльності / Ю.О. Ольвінська. – 2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/frvu_2013_12_37.pdf.
12. Країни з перехідною економікою: опис і відмінні риси. Корисні поради для всіх [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://kasner.kiev.ua/kraini-z-perehidnoju-ekonomikoju-opis-i-vidminni/>.

УДК 637.5:330.143.2

Рудь В.В.
аспірант

Житомирського національного агроєкологічного університету

ОПТИМІЗАЦІЯ ДОДАНОЇ ВАРТОСТІ ДЛЯ ПІДПРИЄМСТВ М'ЯСОПЕРЕРОБНОЇ ГАЛУЗІ В УМОВАХ ВЕРТИКАЛЬНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Стаття присвячена розробці задачі оптимізації доданої вартості для м'ясопереробних підприємств. У результаті кореляційного аналізу встановлено коефіцієнти парної кореляції доданої вартості та матеріальних витрат; доданої вартості та амортизаційних витрат; доданої вартості та витрат на оплату праці; доданої вартості та витрат на соціальні заходи; доданої вартості та інших операційних витрат. Таким чином, запропоновані підходи можуть використовуватися у діяльності м'ясопереробних підприємств.

Ключові слова: додана вартість, матеріальні витрати, витрати на оплату праці, амортизація, відрахування на інші соціальні заходи, операційні витрати.

Рудь В.В. ОПТИМИЗАЦИЯ ДОБАВЛЕННОЙ СТОИМОСТИ ДЛЯ ПРЕДПРИЯТИЙ МЯСОПЕРЕРАБАТЫВАЮЩЕЙ ОТРАСЛИ В УСЛОВИЯХ ВЕРТИКАЛЬНОЙ ИНТЕГРАЦИИ

Статья посвящена разработке задачи оптимизации добавленной стоимости для мясоперерабатывающих предприятий. В результате корреляционного анализа установлено коэффициенты парной корреляции добавленной стоимости и материальных затрат; добавленной стоимости и амортизационных расходов; добавленной стоимости и расходов на оплату труда; добавленной стоимости и расходов на социальные мероприятия; добавленной стоимости и прочих операционных расходов. Таким образом, предложенные подходы могут использоваться в деятельности мясоперерабатывающих предприятий.

Ключевые слова: добавленная стоимость, материальные затраты, затраты на оплату труда, амортизация, социальные отчисления, другие операционные расходы.

Rud. V.V. OPTIMIZATION OF VALUE ADDED FOR MEAT PROCESSING INDUSTRY IN TERMS OF VERTICAL INTEGRATION

The article is devoted to developing value-added optimization problem for meat processing plants. The results of correlation analysis show the pair correlation coefficients value added and material costs; added value and depreciation costs; value added and labor costs; and added value of social activities; value added and other operating expenses. Thus, the proposed approaches can be used in the activity meat processing plants.

Keywords: added value, material costs, labor costs, depreciation, contributions to other social measures, operating costs.